

hogeschool
Leiden

Milieubeleidsplan Hogeschool Leiden

Bedrijfsvoering

2018-2022

Stichting Hogeschool Leiden
Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden

Versie: 28 maart 2018

Facilitair Bedrijf & Huisvesting

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
1. Milieubeleidsplan	4
2. Milieudoelstellingen 2018-2022	5
2.1 Energiebesparing.....	5
2.2 Duurzaam bouwen.....	6
2.3 Milieuschadelijke stoffen.....	7
2.4 Drinkwatergebruik	7
2.5 Afval.....	7
2.6 De groene campus.....	8
2.7 Woon-werkverkeer	8
2.8 Duurzame inkoop	9
2.9 Duurzame catering	9
2.10 Wet- en regelgeving	10
2.11 Het Milieumanagementsysteem	10
Bijlage I. Bronnen.....	11

Inleiding

Hogeschool Leiden vervult als hogeschool een voorbeeldrol, voor studenten en de samenleving. De hogeschool is actief op gebied van maatschappelijke verantwoordelijkheid en duurzaamheid, zowel binnen de opleidingen als op niveau van bedrijfsvoering. Dit is zichtbaar in het instellingsplan, in thema's die centraal staan in het onderwijs en onderzoek en in activiteiten op het gebied van maatschappelijke verantwoordelijkheid door studenten, docenten en in de bedrijfsvoering.

Hogeschool Leiden is een multisectorale hogeschool, gericht op het geven van goed beroepsonderwijs. Betrokkenheid van het werkveld speelt hierbij een grote rol, zowel bij de vorming als uitvoering van het onderwijs. Daarnaast neemt praktijkgericht onderzoek een belangrijke plaats in en wordt vanuit de lectoraten van de verschillende faculteiten uitgevoerd samen met onderzoekers, docenten, studenten en het werkveld. Hogeschool Leiden heeft circa 11.000 studenten en ruim 1000 medewerkers. De onderwijslocaties bevinden zich allemaal in de stad Leiden.

Het Milieubeleidsplan Bedrijfsvoering is geschreven naar aanleiding van de NEN-EN-ISO 14001:2004 certificering in 2017 en vormt onderdeel van het milieumanagementsysteem van Hogeschool Leiden. Om aan te sluiten bij de cyclus van het instellingsplan is voor het milieubeleidsplan de periode 2018-2022 gekozen.

Hogeschool Leiden is in 2011 toegetreden tot het netwerk van UNESCO-scholen. De hogeschool nam dit initiatief om de maatschappelijke verantwoordelijkheid die de school uitdraagt, nog meer gezicht te geven. Hogeschool Leiden integreert al jaren een aantal van de met UNESCO geassocieerde thema's, als vrede en mensenrechten, intercultureel leren, wereldburgerschap en duurzaamheid, in haar curricula. Studenten worden opgeleid vanuit het idee dat ze deel uitmaken van een groter geheel.

Vanuit die context leren ze zelf bij te dragen aan de ontwikkeling van de maatschappij en zich daar verantwoordelijk voor te voelen. <http://www.unescoscholen.nl/>

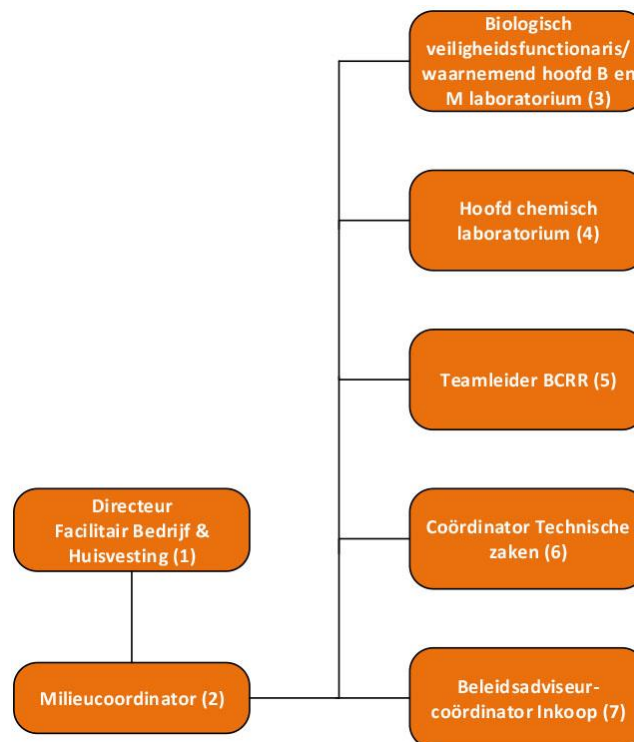
Het milieubeleidsplan is opgesteld in opdracht van de directeur Facilitair Bedrijf & Huisvesting door een projectteam bestaande uit medewerkers van de afdeling Facilitair Bedrijf: Coördinator Milieu & Duurzaamheid, Coördinator/Beleidsadviseur Inkoop en de Facilitair Expert. De milieudoelstellingen zijn op hoofdlijnen geformuleerd en in de eerste plaats gekozen op basis van wet- en regelgeving. Ten tweede is een afweging gemaakt welke doelstellingen effectief zijn, dat wil zeggen uitgedrukt in mogelijk resultaat en terugverdiendtijd. Alle milieuthema's op gebied van bedrijfsvoering komen in dit milieubeleidsplan aan de orde.

1. Milieubeleidsplan

Voor Hogeschool Leiden maakt maatschappelijke verantwoordelijkheid als vanzelfsprekend onderdeel uit van het onderwijs en de bedrijfsvoering. Er wordt initiatief genomen om invulling te geven aan de verantwoordelijkheid van een semipublieke instelling. De organisatie kan hierin niet volledig zelfstandig optreden, het vraagt om samenwerking met de stakeholders en omgeving.

Volgens de trendrapportage 2017 van Maatschappelijk Verantwoord ondernemen Nederland (MVO)¹ bepalen werelddoelen de opdracht. Zij stellen dat alleen als bedrijfsdoelstellingen voor duurzaamheid afgeleid zijn van externe doelen, de lat hoog genoeg ligt om een duurzame economie dichterbij te brengen. Wat betekent dat voor de hogeschool? Het is van belang te kijken naar de omgeving: naar andere hogescholen en universiteiten, maar zeker ook naar het werkveld om na te gaan welke maatregelen zij nemen. Op deze manier kan de verhouding tot de eigen doelstellingen bepaald worden en daarmee de *fair share*: het deel dat redelijkerwijs bijgedragen moeten worden aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen.

Hogeschool Leiden is in 2015 geleden gestart met het hanteren van een milieumanagementsysteem (MMS) om de milieueffecten van de bedrijfsvoering beter te beheersen en te verminderen. De directeur Facilitair Bedrijf & Huisvesting heeft een milieucoördinator aangesteld en de bevoegdheden en verantwoordelijkheden volgens onderstaande hiërarchische structuur vastgelegd. Vanuit de faculteit Science & Technology zijn in afstemming met de Onderwijsmanager Applied Science, Laboratoria & Onderzoek twee medewerkers betrokken.

In dit milieubeleidsplan zijn de doelstellingen voor meerdere jaren vastgesteld. Het beleid bepaald de richting voor de concrete initiatieven. Jaarlijks zullen de concrete initiatieven in een plan van aanpak opgenomen worden, dit maakt de maatregelen en activiteiten overzichtelijk en meetbaar. Ieder jaar zal de directie beoordelen of deze doelstellingen gehaald worden, de resultaten worden vastgelegd in een directiebeoordeling. Aan de hand hiervan wordt de planning bijgesteld. Daarmee kent het milieubeleid een permanente Plan Do Check Act (PDCA) cyclus.

¹ <https://mvonederland.nl/trendrapport-2017>

Bedrijven stellen hun duurzaamheidsdoelstellingen steeds vaker 'van buiten naar binnen' op. Met de Sustainable Development Goals en het Klimaatakkoord in Parijs als leidraad bepalen ze hun *fair share*: het deel dat ze redelijkerwijs zouden moeten bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen.

2. Milieudoelstellingen 2018-2022

2.1 Energiebesparing

Energie speelt een cruciale rol in de maatschappij. Het energiebeleid is gericht op inzet van duurzame energiebronnen en energiebesparing, omdat gebruik van fossiele brandstoffen leidt tot milieuproblemen en omdat dit eindige natuurlijke hulpbronnen zijn. Deze aanpak is gebaseerd op de Trias Energetica (figuur 1).

In zijn oorspronkelijke vorm bestaat de Trias Energetica uit drie stappen:

- Stap 1. Beperk de energievraag
- Stap 2. Gebruik energie uit hernieuwbare bronnen
- Stap 3. Vul resterende energievraag zo efficiënt mogelijk in met fossiele brandstoffen

De Trias Energetica² is de meest toegepaste strategie om energiebesparende maatregelen te nemen, zodat ze op een efficiënte manier samenwerken.

Figuur 1

De trias Energetica wordt door Hogeschool Leiden op de volgende manier ingevuld:

1. In 1995 is door de hogeschool de eerste meerjarenafspraken (MJA1) met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) getekend voor het terugdringen van het energieverbruik met 2% per jaar. Op dit moment loopt de derde meerjarenafspraken. Gedurende de gehele looptijd van de meerjarenafspraken dient 30% energie-efficiëntieverbetering bereikt te worden. Deze doelstelling wordt onder andere behaald door conventionele verlichting te vervangen door energiezuinige led-armaturen.
2. Daarnaast volgt de hogeschool het overheidsbeleid om in 2020 20% duurzame energie toe te passen. Dit wordt gerealiseerd door een goed werkende bodemenergie-installatie, deze verwarmt circa 32% van het hoofdgebouw. De complete set van maatregelen die genomen worden om de meerjarenafspraken te behalen staan beschreven in het Energie Efficiency Plan 2018-2022.
3. Door goed onderhoud en tijdig vervangen van verouderde apparatuur stuurt de hogeschool op efficiënt gebruik van eindige energiebronnen.

Hogeschool Leiden heeft een bodemenergie-installatie, een warmte koude opslag (WKO). De installatie voldoet aan de geldende wet- en regelgeving. In een WKO installatie wordt grondwater in de dieper liggende bodem benut als energiebuffer. In de winterperiode wordt relatief warm water van 16 graden Celsius uit de bodem opgepompt (natuurwarmte). Dit warme water wordt in de installatie gebruikt om warmte te realiseren voor de opwarming van het gebouw. Het afgekoelde water, waar de warmte uit onttrokken is, komt vervolgens retour en wordt niet weggegooid, maar opgeslagen in de bodem. In de zomer wordt het koude water naar boven gepompt, waarmee het gebouw wordt gekoeld. Door deze manier van koelen wordt heel efficiënt omgegaan met energie, er zijn namelijk geen koelmachines nodig. De koude in de bodem is een restproduct van het verwarmen in de winter. Door het gebouw te koelen warmt het water dan weer op naar circa 16 graden en dit water wordt weer opgeslagen in de bodem. Hiermee wordt in het koude seizoen het gebouw opnieuw verwarmd, daarmee is de cirkel van warmte en koude opslag rond.

Sinds 2013 is de afgenomen elektriciteit voor 100% groene stroom ingekocht van wind- of waterkrachtcentrales uit Nederland.

² <https://www.rvo.nl>

Doelstellingen 2018-2022:

- HL heeft In 2022 zijn alle conventionele armaturen in de eigen gebouwen vervangen voor energiezuinige led-armaturen;
  - HL neemt als HBO instelling deel aan een meerjarenafspraken energie-efficiëntie (MJA3) en stelt een Energie Efficiency Plan op;
  - HL zorgt vanuit deze afspraken voor het terugdringen van het energieverbruik met 2% per jaar;
  - HL past in 2020 20% duurzame energie toe.
-

2.2 Duurzaam bouwen

Het Europees beleid, vastgelegd in de Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD) heeft tot doel het stimuleren van een verbeterde energieprestatie voor gebouwen in de Europese Unie. Het laat lidstaten er op toe zien dat nieuwe gebouwen uiterlijk 2020 bijna energie-neutraal (BENG) zijn. BENG vloeit voort uit het Energieakkoord voor duurzame groei en uit de Europese richtlijn EPBD. In Nederland leggen we de energieprestatie voor bijna energieneutrale gebouwen vast aan de hand van 3 eisen³:

1. De maximale energiebehoefte in kWh per m² gebruiksoppervlak per jaar;
2. Het maximale primair fossiel energiegebruik, eveneens in kWh per m² gebruiksoppervlak per jaar
3. Het minimale aandeel hernieuwbare energie in procenten

Daarnaast heeft de Nederlandse overheid de doelstelling van een volledig energie-neutrale gebouwde omgeving medio 2050.

Voorschriften voor veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiezuinigheid en milieu zijn vastgelegd in het Bouwbesluit 2012. Nieuwe kantoren en andere utiliteitsgebouwen, waaronder schoolgebouwen moeten voldoen aan het Bouwbesluit. De gestelde eisen geven aan waar het gebouw minimaal aan moet voldoen, het nastreven van een kwalitatief hoger niveau van bouwen is natuurlijk toegestaan. De belangrijkste eis op gebied van energiezuinigheid wordt uitgedrukt in de Energie Prestatie Coëfficiënt (EPC). Dit is een index die de energetische efficiëntie van nieuwbouw aangeeft, en deze bepaling ligt vast in de norm NEN 7120. Voor onderwijsgebouwen is in 2015 de EPC-eis aangescherpt van 1,3 naar 0,7. In 2020 zullen de energieprestatie-eisen verder worden verlaagd naar bijna energieneutraal⁴. Bouwdeel G van het hoofdgebouw heeft een EPC van 0,84. Bij nieuwbouw is de eis van HL een EPC van 0.6.

Vanuit het instellingsplan willen wij het voor de studenten mogelijk maken 32 uur per week te studeren en hiervoor gebruik te maken van de huisvesting van de hogeschool. Hierdoor is de behoefte ontstaan het huidige hoofdgebouw uit te breiden. Het realiseren van deze nieuwbouw is een ambitie waar de hogeschool zich de komende jaren op toelegt. De komende beleidsperiode worden de nieuwbouwplannen ontwikkeld met inachtneming van de criteria voor duurzaam bouwen.

Doelstellingen 2018-2022:

- HL zal in 2018 een verkenning uitvoeren naar de mogelijkheden van verregaande toepassing van duurzaamheidsmaatregelen voor het ontwikkelen van een energieneutraal gebouw;
  - HL voert duurzaamheidsmaatregelen met een terugverdientijd tot 10 jaar uit;
  - HL voert renovaties en onderhoud uit met de minst milieubelastende materialen.
-

---

³ <https://www.rvo.nl>

⁴ <https://www.rvo.nl>

2.3 Milieuschadelijke stoffen

In de laboratoria van de Faculteit Science & Technology worden chemicaliën gebruikt die nadelig kunnen zijn voor het milieu en de volksgezondheid. Om de kans op blootstelling aan chemicaliën te minimaliseren wordt de volgende wet-regelgeving nageleefd:

- De PGS15 opslag van gevaarlijke stoffen;
- GHS/CLP indeling, etikettering en verpakking van gevaarlijke stoffen;
- REACH het onderzoeken van de gevaren van gevaarlijke stoffen en het terugdringen van het gebruik ervan.

Ieder jaar wordt gecontroleerd of de wet-regelgeving gewijzigd is en in het geval van een verbouwing of herindeling van de laboratoria wordt geëvalueerd of de voorzieningen van de hogeschool nog voldoende zijn.

Doelstelling 2018-2022:

- *HL zorgt dat als wet-regelgeving wijzigen, de wijzigingen worden verwerkt in het milieumanagementsysteem en toegepast worden.*
-

2.4 Drinkwatergebruik

Hogeschool Leiden is de afgelopen jaren in studenten en medewerkers aantal gegroeid van ruim 9.000 naar circa 11.000 studenten en van bijna 900 naar circa 1.050 medewerkers. Dit heeft effect op het gebruik van de voorzieningen en zien we terug in een lichte stijging van het drinkwaterverbruik. De doelstelling is wel om het drinkwatergebruik terug te brengen, vooral op gebied van laagwaardige toepassing, zoals het doorspoelen van toiletten. Voor het behalen van deze doelstelling zal eerst een drinkwaterbesparingsonderzoek uitgevoerd worden. In dit onderzoek zal er aandacht zijn voor de mogelijkheid van hemelwateropvang. De uitkomsten zullen gewogen worden, wat zal resulteren in doelstellingen die onderdeel gaan uitmaken van het plan van aanpak milieumanagementsysteem en EEP.

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL voert in 2018 een verkennend onderzoek uit naar drinkwaterbesparing;*
  - *HL streeft ernaar in 2020 5% minder drinkwater te gebruiken dan in 2016.*
-

2.5 Afval

De laatste decennia is de afvalverwerkingsmarkt in Nederland van hoofdzakelijk stort naar voornamelijk hergebruik gegaan. Deze ontwikkeling is gestart vanuit hygiëne en werd gevolgd door milieuoverwegingen en recenter de ambitie om grondstoffen terug te winnen. Er lijkt een verband te bestaan tussen de hoeveelheid afval en de ontwikkeling van de economie. Door de toegenomen welvaart is de hoeveelheid huishoudelijk afval per inwoner de afgelopen zestig jaar bijna verviervoudigd. De samenstelling van het afval is sterk veranderd en steeds meer afval wordt nuttig toegepast.

HL produceert jaarlijks bijna 130.000 kg afval, circa 90.000 kg hiervan is bedrijfsafval (restafval). De afvalstromen kunnen voor 30% ingezet worden voor hergebruik & recycling en bestaan voor 70% uit restafval dat de verbrandingsoven in gaat. De afgelopen drie jaar is de totale hoeveelheid van alle afvalstromen aan het verminderen. De komende jaren zal de nadruk liggen op het verminderen van afval en hergebruik van grondstoffen en producten. Een goede mogelijkheid hiervoor is het gescheiden inzamelen van kunststofafval dat gerecycled kan worden en het benutten van second-life voor meubilair.

Het afvalbeleid van HL is er op gericht om zoveel mogelijk grondstoffen uit het afval te halen. Wij stimuleren en motiveren medewerkers en studenten om hun afval te scheiden, zodat herbruikbare afvalsoorten niet samen met het restafval worden verbrand. Door afval opnieuw te gebruiken wordt de CO₂-uitstoot verminderd.

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL streeft naar een reductie van bedrijfsafval in 2020 van 20%;*
  - *HL stelt in 2018, samen met de nieuwe contractant voor afval, afvalbeleid op.*
-

2.6 De groene campus

Een gezond klimaat op de werkplek is belangrijk om medewerkers en studenten optimaal te laten presteren. Het versterkt de uitstraling van het gebouw en draagt bij aan een prettige leer- en werkomgeving. Het terrein rondom het hoofdgebouw is volop in ontwikkeling. De gemeente Leiden heeft samen met de Universiteit Leiden in september 2015 het masterplan Leiden Bio Science Park (BSP) – Gorlaeus (Masterplan Leiden Bios Science Park: september 2015) opgesteld. In dit plan staat dat een deel van de parkeerplaatsen van de hogeschool verplaatst wordt om ruimte te maken voor een brede groenstrook, grenzend aan het te realiseren Schilperoortpark. Door deze realisatie komt er meer groen in de directe omgeving van het hoofdgebouw. Indien de hogeschool vanwege uitbreiding van huisvesting bomen en/of groene ruimte wil benutten voor huisvesting zal dit op een andere plaats op het terrein gecompenseerd worden.

Doelstelling 2018-2022:

- *Alle groenvoorziening die door onderhoud of nieuwbouw op terrein van HL verloren gaat, wordt gecompenseerd.*
-

2.7 Woon-werkverkeer

De circa 10.000 studenten en ruim 1.000 medewerkers genereren veel verkeer naar de hoofd en bijgebouwen van Hogeschool Leiden. Het woon-werkverkeer van medewerkers bestaat voor 1/3 uit automobilisten, voor een 1/3 uit ov-gebruikers en voor een 1/3 uit medewerkers die per fiets reizen. Deze modalsplit is vergeleken bij andere organisaties goed te noemen, maar geeft wel mogelijkheid tot verbetering. Samen met bedrijfsafval vormt vervoersmobiliteit de grootste CO2 post. Vervoersmobiliteit vormt voor de hogeschool op dit moment de belangrijkste factor om te kunnen verduurzamen. Door op dit terrein maatregelen te nemen kan de hogeschool de CO2 uitstoot behoorlijk inperken. Hiervoor is het nodig dat vooral medewerkers, in deze groep bevinden zich de meeste automobilisten, hun keuze voor vervoerstype aanpassen. De hogeschool heeft een fietsplan, waarmee medewerkers op fiscaal gunstige wijze een fiets kunnen aanschaffen. De doelstelling voor de komende jaren richt zich op het blijvend stimuleren van medewerkers om voor ov of fiets te kiezen als het kan en voor de auto als het moet, dit wordt wel 'slim' reizen⁵ genoemd. Slim reizen is het stimuleren van het gebruik van duurzaam vervoer, afgestemd op de wensen van de reiziger, het beschikbare aanbod van vervoer en afhankelijk van bijvoorbeeld tijdstip van de dag en doel van de reis. Hiermee is de medewerker flexibel in zijn keuze en wordt het milieu gespaard doordat regelmatig gekozen wordt voor een duurzaam alternatief.

Doelstelling 2018-2022:

- *In 2022 is het autogebruik voor woon-werkverkeer door medewerkers met 10% afgenomen in vergelijking met 2015 (bron: Vervoersmobiliteitbeleid HL);*
-

---

⁵ platform-slim-werken-slim-reizen/

2.8 Duurzame inkoop

Duurzame inkoop betekent rekening houden met het milieu en met sociale aspecten, bijvoorbeeld geen kinderarbeid, in alle fasen van het inkoopproces, met als resultaat levering van duurzame producten en diensten. In de inkoopvoorwaarden van Hogeschool Leiden zijn deze aspecten opgenomen. Bij aanbestedingen is duurzaamheid een onderdeel en worden de minimumeisen en gunningcriteria gebruikt van de RVO.

In 2018 is HL lid geworden van Green Deal Circulair Inkopen (GDCI)⁶, met als doel een bijdrage te leveren aan de transitie naar een circulaire economie. De essentie van circulair inkopen is dat de inkoopende partij borgt dat de producent of verwerkende partij de producten, onderdelen of grondstoffen aan het einde van de levensduur of de gebruiksfase, met behoud van zoveel mogelijk waarde weer in een nieuwe cyclus zal inzetten. Participatie in Electronic Watch⁷ maakt HL alert om verantwoord ICT producten te kopen uit risicolanden, zodat de arbeidsnormen in fabrieken worden gerespecteerd. Bij iedere aanbesteding worden de relevante aspecten voor maatschappelijke verantwoording verwerkt in de gunningscriteria. Steeds vaker wordt er gebruik gemaakt van een marktconsultatie, onder andere om te onderzoeken wat leveranciers kunnen betekenen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo).

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL realiseert voor 2022 minimaal twee (2) circulaire inkooptrajecten;*
  - *HL start verkenning van deelname aan Electronic Watch in 2018;*
  - *De afdeling Inkoop van HL is jaarlijks betrokken bij de minor duurzaamheid en zal als opdrachtgever twee duurzaamheidsprobleemstellingen formuleren;*
  - *Inkoop heeft de ambitie in 2022 te werken conform de NEN-ISO 20400.*
-

2.9 Duurzame catering

Het Facilitair Bedrijf heeft de catering uitbesteed aan een extern bedrijf. Tijdens de aanbesteding in 2013 is uitdrukkelijk meegenomen het aandeel biologische producten te vergroten. In de aanbesteding wordt meegenomen dat de leverancier NEN-EN-ISO 14001:2004 gecertificeerd moet zijn. Bij de volgende aanbesteding zal dit wederom een belangrijk uitgangspunt zijn. In het huidige aanbod van producten die verkocht worden in het restaurant van de hogeschool zijn diverse biologische producten opgenomen, zoals biologische zuivelproducten, brood en vruchtensappen. De cateraar werkt aan minder voedselverspilling door slim in te kopen en goed te plannen. In het restaurant worden acties ingezet om voedselderving te voorkomen, bijvoorbeeld op vrijdagmiddag kortingsacties vlak voor sluitingstijd.

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL ontwikkelt in 2018 een visie op catering, waarbij aansluiting wordt gezocht met de negen thema's van de Alliantie verduurzaming voedsel: water, energie, emissies, transport, reststromen, biodiversiteit, arbeid, eerlijke handel en dierenwelzijn;*
  - *Bij de aanbesteding catering in 2019, duurzaamheid borgen door de laatste inzichten te gebruiken bij de eisen en wensen.*
-

---

⁶ <https://mvonederland.nl/green-deal-circulair-inkopen/green-deal>

De Green Deal Circulair Inkopen (GDCI) is een initiatief van MVO Nederland, NEVI, Kirkman Company, Rijkswaterstaat en PIANOo. Sinds mei 2013 zetten zij zich in om ondernemers en overheden te ondersteunen bij hun ambities op circulair inkopen. In de GDCI werkt een coalitie van ruim 30 organisaties samen om circulair inkopen in de praktijk te realiseren.

2.10 Wet- en regelgeving

Als onderwijsinstelling is de hogeschool verplicht zich te houden aan tal van wetten en regels. Het laboratorium onderwijs en de bedrijfsvoering zijn de twee hoofdactiviteiten waarvoor wetgeving is voorgeschreven. Op gebied van milieu is de Wet milieubeheer (Wm) de belangrijkste milieuwet. In deze wet is in grote lijnen bepaald welk wettelijke instrumenten er zijn om het milieu te beschermen. De belangrijkste instrumenten zijn milieuplannen en milieuprogramma's, milieukwaliteitseisen, vergunningen, algemene regels en handhaving. De wet bevat tevens de wet de regels voor financiële instrumenten, zoals heffingen, bijdragen en schadevergoedingen. De wet wordt doorlopend aangepast, onder andere naar aanleiding van wijzigingen die volgen uit Europese regelgeving. De Wet milieubeheer zal over een aantal jaren opgaan in de Omgevingswet. In de Omgevingswet worden meer dan 20 wetten, 120 AMvB's, honderden regelingen en 40 planvormen op het gebied van ruimte, wonen, infrastructuur, milieu, natuur en water geïntegreerd. De planning is dat de Omgevingswet in 2021 in werking treedt.

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL neemt het naleven van (nieuwe) voorschriften door verantwoordelijke op als onderdeel van het milieuzorgsysteem;*
  - *HL streeft naar naleving van alle milieueisen uit vergunningen, directe regelgeving en convenanten;*
  - *De milieurapportages aan overheden worden uitgevoerd volgens de wettelijke eisen.*
-

2.11 Het Milieumanagementsysteem

Het hanteren van een milieumanagementsysteem zorgt dat er in de bedrijfsvoering permanente aandacht is voor het milieu. Het MMS richt zich op het beheersen en verbeteren van milieuprestaties. ISO 14001 is een internationaal geaccepteerde norm die aangeeft waaraan een goed milieumanagementsysteem moet voldoen.

Door middel van een milieumanagementsysteem wordt:

- Structureel aandacht besteed aan milieu in de bedrijfsvoering;
- Voldaan aan wet- en regelgeving en het beheersen van milieurisico's;
- Gestreefd naar een permanente verbetering van de milieuprestaties van de organisatie.

Eind 2015 heeft het Facilitair Bedrijf van de hogeschool in de uitwerking van het strategisch afdelingsplan de doelstelling opgenomen ISO certificering te behalen. In juli 2016 is de NEN-EN-ISO 14001:2004 behaald. Tijdens de komende beleidsperiode is het streven de transitie van de ISO 14001:2004 om te zetten in de ISO 14001:2015.

Doelstellingen 2018-2022:

- *HL voert in 2018 alle openstaande acties uit om het NEN-EN-ISO 14001:2004 certificaat om te zetten in NEN-EN-ISO 14001:2015;*
  - *HL voert in 2019-2022 alle openstaande acties uit om het NEN-EN-ISO 14001:2015 te behouden.*
-

Bijlage I. Bronnen

Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Maatschappelijk verantwoord ondernemen Nederland heeft in 2017 een trendrapportage opgesteld (beschikbaar via <https://mvonederland.nl/trendrapport-2017>)

Energie en Duurzaam bouwen

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) stimuleert ondernemend Nederland bij duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving.

RVO.nl voert opdrachten uit namens verschillende ministeries, waaronder de ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Ook werkt RVO.nl in opdracht van de Europese Unie.

RVO.nl is onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

(beschikbaar via <https://www.rvo.nl>)

Woon-werkverkeer

Slim Werken Slim Reizen heeft alles te maken met flexibiliteit om zo productief mogelijk te kunnen werken. Het maakt dan ook niet uit waar en op welke tijden je werkt. Werk en mobiliteit zijn met elkaar verbonden en door daar slim mee om te gaan, lijken er meer uren in een dag te zitten. Om dat te realiseren is er flexibiliteit nodig van zowel de werkgever als de werknemer. (beschikbaar via <platform-slim-werken-slim-reizen/>)

Duurzame inkoop

De Green Deal Circulair Inkopen (GDCI) is een initiatief van MVO Nederland, NEVI, Kirkman Company, Rijkswaterstaat en PIANOo. Sinds mei 2013 zetten zij zich in om ondernemers en overheden te ondersteunen bij hun ambities op circulair inkopen. In de GDCI werkt een coalitie van ruim 30 organisaties samen om circulair inkopen in de praktijk te realiseren. (beschikbaar via <https://mvonederland.nl/green-deal-circulair-inkopen/green-deal>)